

СЕКЦІЯ 2

РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОСТІ

Генсьорський Василь

Християнська Академія Теологічна у Варшаві

МІСІЯ СВЯТОГО АНСГАРІЯ В ДАНІЇ ІХ СТОЛІТТЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ПОЛІТИЧНОГО І СОЦІОКУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Ключові слова: Святий Ансгарій; християнізація Данії; політична трансформація; соціокультурні зміни; Скандинавія IX ст.

Keywords: Saint Ansgar; Christianization of Denmark; political transformation; socio-cultural change; ninth-century Scandinavia.

Місія святого Ансгарія в Данії виникла в межах активної північної політики Каролінгської імперії та була складовою стратегії поширення християнства як універсальної ідеологічної основи імперського порядку. Християнізація скандинавських земель розглядалася не лише як релігійне завдання, але й як засіб політичної інтеграції та стабілізації північних кордонів Франкської держави. У цьому контексті діяльність Ансгарія мала чітко визначене політичне підґрунтя [3].

Початковий етап місії Ансгарія був безпосередньо пов'язаний із хрещенням конунга Гаральда Клака та його васальною залежністю від Людовика Благочестивого. Місія функціонувала як елемент політичного союзу між данським правителем і Каролінгською імперією, а християнство було формою легітимації влади в міжнародному християнському середовищі. Це зумовило вузьку соціальну базу раннього поширення нової віри [6, с. 163–164].

Ранні успіхи місії святого Ансгарія мали локальний, нестійкий і зворотний характер, що було зумовлено політичною фрагментацією Данії та відсутністю централізованої королівської влади. Зміна правителя або втрата його підтримки призводили до негайного занепаду християнських громад і припинення місіонерської діяльності. Така ситуація засвідчує глибоку залежність ранньої християнізації від політичної кон'юнктури [3].

Опір язичницької знаті та широких верств населення обмежував можливості місії й водночас засвідчував сприйняття християнства як загрози традиційній сакрально-політичній системі Данії. Язичницькі культу виконували функцію легітимації місцевої влади та соціальної ієрархії, що зумовлювало їх стійкість. У цих умовах християнська проповідь мала переважно елітарний характер [1, р. 48–49].

Попри обмежені результати, діяльність Ансгарія заклала інституційні основи християнської присутності в Данії. Заснування перших церков у Хедебю та Рібе, а також створення школи для юнацтва стали прецедентами сталого церковного життя. Саме ці осередки згодом слугували опорними пунктами подальшої християнізації країни [3].

Соціокультурний вплив місії Ансгарія проявлявся не лише в проповіді, але й у практиках соціального служіння, зокрема у допомозі бідним, викупі полонених

і благодійності. Ці дії сприяли формуванню альтернативної системи цінностей, що поступово змінювала уявлення про владу, мораль і соціальну відповідальність. Отже, місія впливала на культурну трансформацію данського суспільства навіть за відсутності масових навернень [2].

Місія святого Ансарія стала важливим чинником поступової переорієнтації данської еліти з язичницької моделі легітимації влади на християнську. Християнство пропонувало нову форму сакралізації королівської влади, засновану на уявленні про її божественне походження. У перспективі це створило ідеологічні передумови для централізації держави.

Інтеграція Данії до сфери впливу Гамбурзько-Бременського архієпископства сприяла додаванню країни до загальноєвропейського церковного та політичного простору. Через церковні інституції Данія поступово долучалася до латинської писемної традиції, освітніх моделей та правових норм Заходу. Це означало зміну зовнішньополітичної та культурної орієнтації держави [2].

Досвід місії Ансарія засвідчив, що рання християнізація Данії не була лінійним процесом і супроводжувалася періодами регресу. Водночас ці ранні спроби створили «латентну» фазу християнізації, у межах якої нова релігія поступово поширювалася в суспільство через контакти, торгівлю та політичні союзи. Саме ця фаза підготувала ґрунт для пізніших успіхів [5, с. 154–155].

У довгостроковій історичній перспективі місія святого Ансарія стала точкою відліку трансформації політичного та соціокультурного розвитку Данії. Вона започаткувала переорієнтацію країни з язичницького скандинавського світу на християнський Захід і створила передумови для офіційного затвердження християнства за Гаральда Синьозубого. Тому діяльність Ансарія визначила зміну історичного вектора розвитку Данії [4, с. 343–344].

Отже, місія Апостола Півночі святого Ансарія в Данії IX ст., попри обмежені безпосередні результати, стала важливим етапом у формуванні передумов для глибоких політичних і соціокультурних трансформацій данського суспільства. Її діяльність засвідчила тісний взаємозв'язок між процесами християнізації та політичною кон'юнктурою, а також залежність релігійних змін від підтримки світської влади. Започатковані Ансарієм інституційні й ідеологічні моделі сприяли поступовій переорієнтації данської еліти на християнський Захід. У довгостроковій перспективі місія стала точкою відліку зміни історичного вектора розвитку Данії та підготувала ґрунт для її інтеграції до загальноєвропейського політичного й культурного простору.

Джерела та література

1. Adam of Bremen. *History of the Archbishops of Hamburg-Bremen*. New York: Columbia University Press, 2002. 257 p.
2. Lukas G. Grzybowski. *The Christianization of Scandinavia in the Viking Era. Religious Change in Adam of Bremen's historical work*. URL: https://www.academia.edu/60950628/The_Christianization_of_Scandinavia_in_the_Viking_Era_Religious_Change_in_Adam_of_Bremens_historical_work.
3. Rimbart: *Life of Anskar, the Apostle of the North, 801–865*. *Fordham University*. URL: <https://sourcebooks.fordham.edu/basis/anskar.asp>.

4. Дейвіс Н. Європа. Історія / пер. з англ. П. Таращука. Київ: Основи, 2006. 1464 с.

5. Різун Н. Т. Ранньодержавні інститути скандинавів і слов'ян у VIII–XII ст.: «тінг» і «віче»: дис. ... д-ра філософії: Історія та археологія. Львів, 2022. 211 с.

6. Фокіна К. Християнізація Данії та Швеції. *Дні науки – 2024*: матеріали XIV Міжнар. наук. конф. студ., асп. та молод. вчен., м. Київ, 27 трав. 2024. Київ: ВПЦ: «Київський університет», 2024. С. 163–166.

Бондарчук Тетяна

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ЧЕРЕЗ ВИПРОБУВАННЯ ДО СЛУЖІННЯ НАРОДОВІ: ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ СОФІЇ РУСОВОЇ

Ключові слова: Софія Русова, гуманізм, еміграція, служіння, народ.

Key words: Sofia Rusova, humanism, emigration, service, people.

Життєвий шлях Софії Русової – унікальний в українській історії приклад того, як низка важких випробувань не ламає особистість, а загартовує її для місії загальнонаціонального масштабу. Для Русової «служіння» не було абстрактним ідеалом, а щоденним вибором, який вона робила всупереч арештам, втратам близьких та злидням еміграції [1, с. 10].

Випробування Софії розпочалися дуже рано. У чотири роки вона втратила матір, а в п'ятнадцять – батька, Федора Ліндфорса. Коли інші лише починають свій шлях, Софія стала сиротою, проте разом із сестрою Марією не шукала легкого життя чи вдалого шлюбу. Навпаки, смерть батька, який був прикладом безкорисливого служіння селянам, підштовхнула її «присвятити себе школі» [1].

Відкриття першого в Києві дитячого садка у 1871 р. було не бізнесом, а викликом системі [2, с. 36]. П'ятнадцятирічна дівчина, коли почувала від попечителя округу: «Ви самі ще дитина!» – взяла на себе відповідальність за виховання дітей української еліти (Старицьких, Лисенків). Саме тут через потребу виховувати дітей на рідному ґрунті почалося її «українство за вибором».

Служіння Софії Русової швидко переросло межі педагогіки і набуло політичного виміру. Разом із чоловіком Олександром вона занурилася в роботу «Старої Громади», що автоматично зробило її ворогом імперії [2, с. 37]. За своє життя вона неодноразово зазнавала арештів і обшуків. Її ув'язнювали за організацію народних читань, за створення таємних шкіл і просто за «український націоналізм». Одне з найважчих випробувань випало на 1876 р., коли, ризикуючи свободою, нелегально вивезли рукописи Тараса Шевченка до Праги, щоб видати перший повний «Кобзар» без цензурних купюр і таємно повернути його в Україну. Це було служіння через ризик, де кожне слово поета прирівнювалося до бойової зброї.

Символом її незламності стало народження сина Юрія у в'язниці, коли Софії було вже сорок років. Їй не дозволяли навіть вишивати чи читати, проте вона